

Įmonių veiklos analizė – informacijos rinkimo, tyrimo ir vertinimo sistema

Jonas Mackevičius

Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto
Apskaitos ir audito katedros profesorius,
habilituotas daktaras
Department of Accounting and Auditing,
Faculty of Economics, Vilnius University
Professor, habil. dr.
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 53
El. paštas: jonas.mackevicius@ef.vu.lt

Straipsnyje nagrinėjama įmonių veiklos analizės, kaip svarbaus ekonominės informacijos šaltinio, reikšmė. Pateikiama nauja įmonių veiklos analizės samprata. Išskiriamos trys įmonių veiklos analizės sudedamosios dalys – pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos analizė, finansinės veiklos analizė ir investicinės veiklos analizė. Atlikta užsienio ir lietuvių autorių įmonių veiklos analizės knygų turinio lyginamoji analizė. Rekomenduojama įmonių veiklos analizės sudedamųjų dalių – pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos, finansinės veiklos ir investicinės veiklos analizės turinys, užtikrinantis išsamią informaciją vidaus ir išorės vartotojams.

Pagrindiniai žodžiai: *įmonių veiklos analizė, pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos analizė, finansinės veiklos analizė, investicinės veiklos analizė.*

Lietuvos įmonės per nepriklausomybės laikotarpį patyrė labai daug įvykių, turėjusių įtakos jų finansinei būklei, veiklos rezultatams, stabilumui ir plėtrai. Neigiamą įtaką jų veiklai darė šalies ekonominiai ir politiniai pokyčiai, infliacijos svyravimai, nestabili finansų ir mokesčių sistema, komercinių bankų krizė ir kiti veiksniai. Be to, labai pasikeitė išorės aplinka (ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio mastu, ypač Vidurio ir Rytų Europoje), daugelis įmonių nesugebėjo prie jos prisiderinti, priimti reikalingų sprendimų pertvarkydami įmonės organizacinę valdymo struktūrą, numatydami svarbiausius tikslus ir strategijas. Dėl nesugebėjimo persiorientuoti ir atlaikyti vis didėjančią rinkos konkurenciją

daugelis įmonių bankrutavo. Per 1993–2006 metų laikotarpį Lietuvoje buvo paskelbtas bankrotas 5261 įmonei (Įmonių bankrotas, 2007). Viena šio reiškinio svarbių priežasčių buvo ta, kad įmonėse nebuvo atliekama jų veiklos analizė.

Įmonių veiklos analizė – tai įvairios ekonominės informacijos apie įmonės veiklą rinkimas, visapusiš ir objektyvus jos tyrimas ir vertinimas siekiant padėti įmonės vadovybei pasiekti numatytus tikslus. Gerai atlikta įmonių veiklos analizė padeda atsakyti į daugelį klausimų, pavyzdžiui: kokie įmonės veiklos rezultatai buvo pasiekti ankstesniais metais, kodėl buvo gauti tokie rezultatai, ar galėjo jie būti geresni, kokios

priežastys turėjo įtakos rezultatams ir jų pokyčiams, palyginti su ankstesnių laikotarpių ir planiniais rezultatais, ar buvo galima dirbti geriau, taupiau naudoti išteklius, ar buvo priimti teisingi, ekonomiškai pagrįsti sprendimai ir kt. Atliekant įmonių veiklos analizę, nagrinėjama įvairių rodiklių dinamika ir struktūra, jų tarpusavio ryšiai ir priklausomybė, nustatomi veiksniai, turėję įtakos tam tikrų rodiklių pokyčiams. Laisvos konkurencinės rinkos sąlygomis galioja nuostata, kad įmonės veiklos analizę būtina atlikti visais veiklos laikotarpiais, t. y. net tada, kai dirbama gerai ir pelningai.

Tačiau, nepaisant didelės įmonių veiklos analizės reikšmės, daugelis jos teorijos ir praktikos klausimų išnagrinėti nepakankamai. Ypač skiriasi Vakarų šalių ir Rytų ir Vidurio Europos autorių požiūriai į įmonės veiklos analizės turinį ir jos teikiamą informaciją. Vakarų šalių autoriai L. Bernstein, E. Brigham, G. Foster, D. Fried, Ch. Palmer, B. Rees, C. Stickney, A. Sondhi, G. White ir kt. daugiausia dėmesio skiria įmonių finansinei būklei tirti ir savo knygas dažniausiai pavadina „Finansinė analizė“ arba „Finansinių ataskaitų analizė“. Tuo tarpu Rytų ir Vidurio Europos šalių autoriai M. Bakanov, L. Bednarski, N. Čumačenko, N. Dembinskij, L. Jermolovič, L. Kravčenko, V. Kovaliov, P. Savičev, A. Šeremet ir kt. daug dėmesio skiria produkcijos gamybos, ritmingumo ir kokybės, darbo našumo, darbo laiko naudojimo, darbo užmokesčio ir kitų klausimų analizei ir savo knygas dažniausiai pavadina „Įmonių ūkinės veiklos analizė“ arba „Ekonominė analizė“. Taigi iki šiol nėra bendro įmonių veiklos analizės turinio, t. y. kokias įmonės veiklos sritis ir ūkines operacijas tirti, kokią informaciją kaupti ir ją vertinti.

Straipsnio tikslas – ištirti įmonių veiklos analizės, kaip svarbaus ekonominės informacijos šaltinio, turinį ir pateikti naują jos sampratą išskiriant tris jos sudedamąsias dalis.

Tyrimo metodai – užsienio ir lietuvių autorių mokslinės literatūros analizė, informacijos grupavimo, sisteminimo, lyginimo ir apibendrinimo metodai.

Įmonių veiklos analizės, kaip ekonominės informacijos šaltinio, reikšmė

Įmonės, siekdamos išsilaikyti konkurencingoje rinkoje ir užtikrinti savo veiklos tęstinumą, turi nuolat analizuoti savo veiklos rezultatus, taikyti kuo tobulesnes veiklos analizės metodikas. Teisingas esamos būklės įvertinimas padeda gerokai objektyviau numatyti veiklos plėtros būdus ir galimybes – tai yra viena iš būtinų kiekvienos įmonės išlikimo ir plėtros sąlygų. Įmonių veiklos analizės būtinumą ir jos reikšmę lemia laisvos rinkos ekonomikos plėtra, nuolat auganti konkurencija, naujų ūkininkavimo formų ir valdymo metodų taikymas ir kiti veiksniai. Įmonių veiklos analizė yra vienas iš svarbiausių įmonės ekonominės informacijos šaltinių. Ji kartu su buhalterine apskaita teikia daugiau negu 80% visos įmonės ekonominės informacijos. Būdingiausi įmonių veiklos analizės bruožai, nusakantys jos, kaip ekonominės informacijos šaltinio, reikšmę yra:

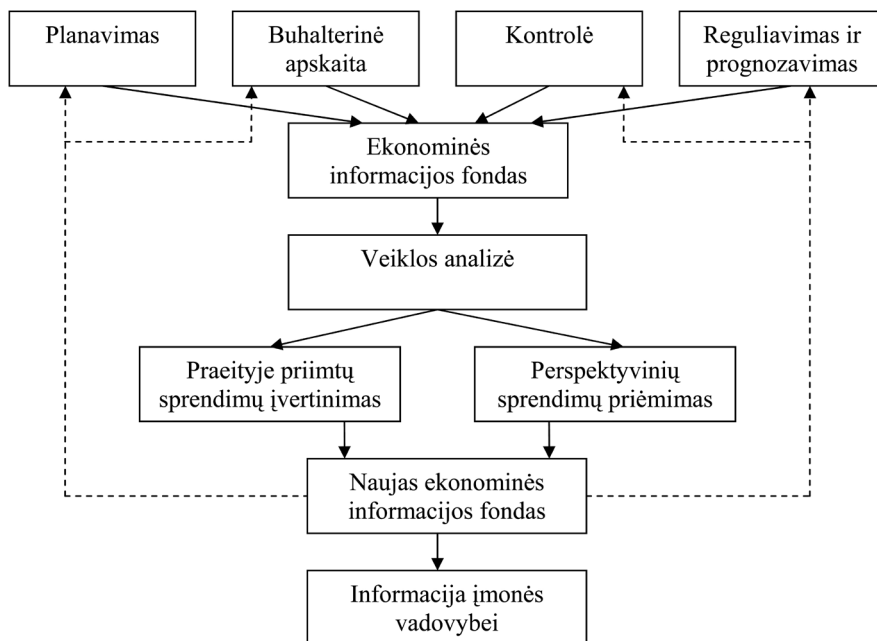
- 1) išsamus ekonominių reiškinių tyrimas, tų reiškinių ar jų techninių ekonominių rodiklių kitimą nulemiančių veiksnių ir priežasčių nustatymas;
- 2) objektyvus įmonės veiklos įvertinimas atsižvelgiant į organizacinį ir techninį lygį ir veiklos ypatybes;

- 3) vidaus ir išorės rezervų, nepanaudotų galimybių atskleidimas ir tyrimas;
- 4) veiklos gerinimo priemonių nustatymas ir jų įgyvendinimo kontrolė;
- 5) įmonės ateities perspektyvų numatymas.

Įmonių veiklos analizė padeda nustatyti įmonės galimybes ir pranašumus konkurencinėje rinkoje ir krizinių situacijų atvejais, pastebėti rizikingiausias veiklos sritis. Ji padeda iširti ir mobilizuoti ekonominės ir socialinės plėtros rezervus, ūkinio potencialo efektyvumo didinimo galimybes, parengti išsamias prognozes, priimti strateginius ir taktinius valdymo sprendimus (Kravčenko, 2003, p. 3). Įmonių veiklos analizė ypač svarbi investuotojams ir vadybininkams. Investuotojų požiūriu analizė svarbi ateities įvykiams numatyti, o vadybininkams – ne tik prognozuoti ateitį, bet dar svarbesniam dalykui – planavimui veiklos, kuri garantuotų ateities veiklos

plėtrą (Brigman, Daves, 2004, p. 230). Ypač pabrėžtina veiklos analizės reikšmė planavimo sistemai. Ne paslaptis, kad dažnai įvairaus lygio planai sudaromi „iš akies“, todėl jie (ypač ilgesnio laikotarpio) labai skiriasi nuo faktinės situacijos. Taigi teisingai teigiama, kad faktinių rodiklių lyginimas su planinėmis metų užduotimis yra vis nereikšmingesnis, nes dėl įmonių veiklos dinaminių pokyčių metinis planas gali tapti nerealus (Pavlenko, Čiumačenko, 2001, p. 8). Visiškai beprasmiška vykdyti pasenusį planą arba vadovautis planu, kuriame neįvertinti vidaus ir išorės pokyčiai konkrečios situacijos metu.

Įmonių veiklos analizė yra svarbi įmonės valdymo sistemos funkcija, glaudžiai susijusi su kitomis funkcijomis – planavimu, buhalterine apskaita, kontrole, reguliavimu ir prognozavimu. Kiekviena jų teikia tam tikrą ekonominę informaciją, kuri panaudo-

1 pav. Įmonės veiklos analizės ekonominės informacijos fondas

Šaltinis: sudaryta autoriaus

jama atliekant įmonių veiklos analizę dviem pagrindiniams uždaviniams spręsti: 1) praityje priimtiems sprendimams įvertinti, 2) perspektyviniams valdymo sprendimams priimti (žr. 1 pav.).

Iš 1 paveikslu matyti, kad pagrindinės įmonės valdymo sistemos funkcijos – planavimas, buhalterinė apskaita, kontrolė, reguliavimas ir prognozavimas – sukuria tam tikrą ekonominės informacijos fondą, kuris patekęs į veiklos analizę apdorojamas specialiaisiais analizės būdais ir sukuriamas naujas ekonominės informacijos fondas (apskaičiuojami įvairūs santykiniai rodikliai, jų pokyčiai, jiems darančių veiksnių įtaka ir kt.). Ši nauja informacija gražinama kitoms valdymo sistemos funkcijoms, tačiau labiausiai ji reikalinga įmonės vadovybei. Ši įmonių veiklos analizės informacija padeda įmonių vadovams:

- laiku nustatyti įvairių įmonės padalinių veiklos trūkumus, numatyti jų šalinimo ir veiklos efektyvumo didinimo priemones;
- atskleisti vidaus rezervus racionaliau naudojant materialinius, darbo ir finansinius išteklius;
- nustatyti ir įvertinti su verslu susijusias rizikos rūšis;
- nustatyti pelno gavimo galimybes;
- įvertinti įmonės veiklos tęstinumo galimybes ir kt.

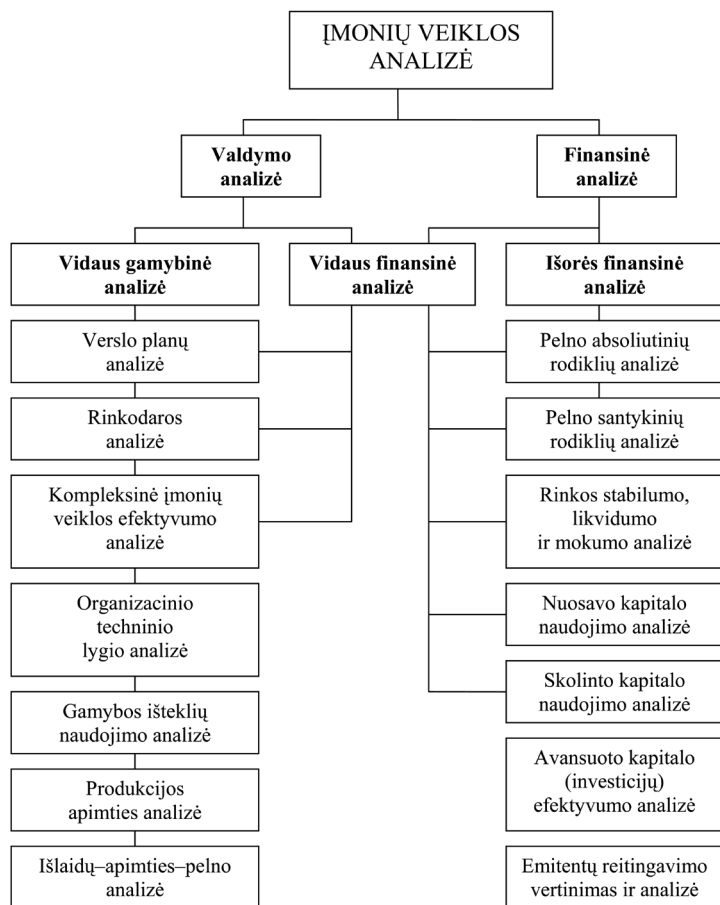
Įmonių veiklos analizės informacija ypač svarbi išaugus verslo konkurencingumui. Kai kurie autoriai (Palepu, Healy, Bernarb, 2004, p. 5) teigia, kad tik gerai atlikta įmonės veiklos analizė gali padėti padidinti vertę konkurencingoje rinkoje. Tik kruopšti įmonės veiklos analizė gali padėti atsakyti į klausimą: gerai, ar blogai dirba mūsų įmonė, palyginti su konkurentais (Black, 2004,

p. 279). Konkurencingos rinkos sąlygomis negalima dirbti taip, kaip buvo dirbama prieš metus ar pusmetį, nors ir buvo gauti geri rezultatai. Būtina nuolat analizuoti įmonės veiklą, ieškoti naujovių ir galimybių veiklai gerinti.

Įmonių veiklos analizės sudedamosios dalys ir jų teikiama informacija

Pastaraisiais metais įmonių veiklos analizę pradėta skirti į dvi sudedamąsias dalis: finansinę ir valdymo analizę. Šis skirstymas remiasi pasaulinėje praktikoje pripažintu buhalterinės apskaitos skirstymu į finansinę ir valdymo apskaitą. Pirmą kartą įmonių veiklos analizės skirstymą į finansinę ir valdymo analizę 1997 m. pateikė M. Bakanov ir A. Šeremet. Šie autoriai valdymo analizę dar skiria į vidaus gamybinę ir vidaus finansinę analizę (žr. 2 pav.). Vėliau panašias įmonės veiklos analizės skirstymo schemas pateikė ir kiti mokslininkai: M. Boliuch, V. Burčevskij, M. Gorbatok, 2001, p. 47; V. Kovaliov, 2002, p. 258. Pirmą kartą Lietuvoje įmonių veiklos analizę į sudedamąsias dalis išskyrė D. Šlekienė ir I. Klimavičienė, 2000, p. 10. Tik jos įmonių veiklos analizę suskirstė ne į finansinę ir valdymo, o į ekonominę ir finansinę analizę. Šių autorių nuomone, ekonominę analizę sudaro ūkinės veiklos ir vidaus finansinė analizė, o finansinę analizę – išorės ir vidaus finansinė analizė.

Išnagrinėjus minėtų autorių įmonių veiklos analizės skirstymo į sudedamąsias dalis schemas, matyti, kad jų skirstymas nepagrįstas konkrečiais klasifikavimo požymiais ir netampa aiškiau, koks iš tikrųjų turėtų būti kiekvienos įmonių veiklos analizės sudedamosios dalies turinys, kokias veiklos sritis ji turėtų nagrinėti, kokią informaciją

2 pav. *Finansinės ir valdymo analizės turinys* (Bakanov, Šeremet, 1997, p. 252)

turėtų pateikti išorės ir vidaus informacijos vartotojams.

Įmonių veiklos analizę į sudedamąsias dalis tikslinga skirstyti pagal vieną požymį – veiklos sritis, kurias ji tiria. 7-ajame tarptautiniame apskaitos standarte „Pinigų srautų ataskaitos“ nurodyta, kad svarbiausios įmonių veiklos sritys yra trys: 1) pagrindinė (gamybinė, komercinė), 2) finansinė ir 3) investicinė. Šiame standarte pateikiami tokie šių veiklų apibrėžimai. *Pagrindinė veikla* – pagrindinė pajamas uždirbanti įmonės veikla ir kita veikla, kuri nėra investicinė ir finansinė. *Finansinė veikla* – veikla, kuri lemia įmonės nuosavo kapitalo ir skolintų

lėšų dydžio ir sudėties pasikeitimus. *Investicinė veikla* – ilgalaikio turto ir kitų investicijų, neįtraukiant pinigų ekvivalentų, įsigijimas ir perleidimas (Tarptautiniai apskaitos standartai, 2002, p. 76).

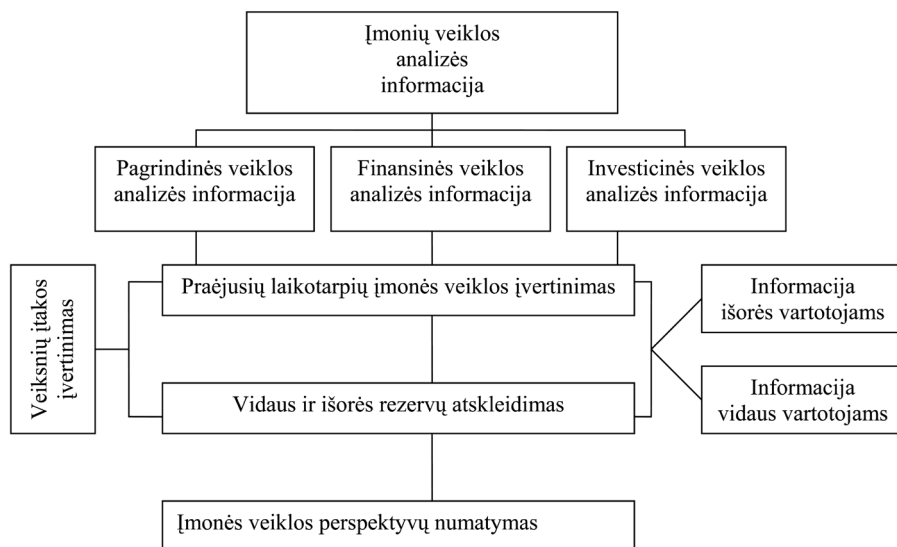
Įmonių veiklos analizė – tai renkama, tiriama ir vertinama informacija apie visas pagrindinėje (gamybinėje, komercinėje), finansinėje ir investicinėje veikloje vykstančias ūkines operacijas. Atsižvelgiant į tai, siūloma tokia įmonių veiklos analizės formulė:

$$\text{įmonių veiklos analizė} = \text{pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos analizė} + \text{finansinės veiklos analizė} + \text{investicinės veiklos analizė}.$$

Kaip matyti iš formulės, vartojamas ne finansinės analizės, bet finansinės veiklos analizės terminas. Būtina pažymėti, kad kai kurie autoriai vartoja finansų analizės (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 1999; Rutkauskas, Stankevičius, 2004) arba finansinių ataskaitų analizės (Gibson, 1992; Stickney, 1993) terminus. Šių terminų vartojimas susiaurina finansinės veiklos analizės turinį.

Tarp įmonės veiklos analizės sudedamųjų dalių – pagrindinės (gamybinės, komercinės), finansinės ir investicinės veiklos analizės – yra daug bendrų bruožų, visos jos teikia vidaus (įmonės vadovybei, darbuotojams) ir išorės (tiekėjams, pirkėjams, bankams, investuotojams, vyriausybės institucijoms ir kt.) vartotojams reikiama informaciją įvairiems tikslams: optimaliems valdymo sprendimams priimti, įmonių veiklai įvertinti, vidaus ir išorės rezervams atskleisti, veiklos perspektyvoms numatyti ir kt. (žr. 3 pav.).

Įmonių veiklos analizės skirstymas į pagrindines (gamybinės, komercinės) veiklos, finansinės veiklos ir investicinės veiklos analizę yra ne tik teorinio, bet ir praktinio pobūdžio problema. Atliekant įmonių veiklos analizę, svarbu panaudoti kuo daugiau naudingos informacijos šaltinių, kuo objektyviau įvertinti finansinę būklę ir veiklos rezultatus, atskleisti nepanaudotus rezervus, numatyti veiklos perspektyvas. Įmonių vadovams svarbi tiek pagrindinės (gamybinės, komercinės), tiek finansinės ar investicinės veiklos analizės informacija. Kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į susidariusią situaciją, verslo problemas, įmonei keliamus reikalavimus, vadovybė pasirenka, kurios veiklos analizės duomenys bus vartojami. Atliekant pagrindinės (gamybinės, komercinės), finansinės veiklos ar investicinės veiklos analizę, pasirenkamos įvairios analizės rūšys – operatyvinė, perspektyvinė, kompleksinė ir kt. Atliekant

3 pav. Įmonės veiklos analizės informacija ir jos taikymas

Šaltinis: sudaryta autoriaus

minėtų veiklų analizę, labai svarbu nustatyti įvairių – tiek priklausančių nuo įmonės, tiek nepriklausančių veiksnių įtaką įmonės veiklai ir jos rezultatams. Taip pat svarbu nustatyti neigiamų veiksnių atsiradimo priežastis ir numatyti jų šalinimo būdus.

Įmonių veiklos analizės turinys

Viena svarbiausių įmonių veiklos analizės problemų yra jos turinys, t. y. kokias temas ir klausimus turi nagrinėti, kokią informaciją iš jų gauti. Nors yra parašyta daug įmonių veiklos analizės knygų, tačiau kol kas nėra bendro jos turinio, nenustatytos konkrečios ribos, kur turi prasidėti ir baigtis įmonės veiklos analizė, neišskios jos tyrimo sąlygos. Ši išvada peršasi atlikus Lietuvos ir užsienio šalių autorių įmonių veiklos analizės knygų turinio tyrimą. Tyrimas buvo atliktas dviem etapais. Pirmame tyrimo etape (1997 metais) buvo palygintos Vakarų šalių ir buvusios TSRS autorių išleistos knygos 1974–1993 metais, o antrame etape (2006 metais) – užsienio šalių ir Lietuvos autorių išleistos knygos 1994–2006 metais.

Palyginus Vakarų šalių autorių ir buvusios TSRS autorių ūkinės veiklos analizės knygų, išleistų 1974–1993 metais, turinį, buvo padarytos šios išvados:

1. Vakarų šalių autorių knygų dažniausiai pavadintos „Finansinių ataskaitų analizė“. Be to, kiekviena jų turi ir paantraštę, pavyzdžiui, finansinių ataskaitų interpretavimas, naudojimas, strateginė perspektyva ir kt. (Barych, 1974; Bernstein, 1993; Forster, 1978; Gibson, 1992; Stickney, 1993 ir kt.). Tarybinių autorių darbai dažniausiai buvo vadunami „Ekonominė analizė“ arba „Ūkinės veiklos analizė“ (Beloborodova, 1985:

Bakanov, Kašajev, Šeremet, 1976; Bakanov, Šeremet, 1993; Dembinskij, 1973; Osmolovskij, 1975 ir kt.).

2. Tarybiniuose ūkinės veiklos analizės vadovėliuose buvo daug dėmesio skiriama atitinkamų ūkio šakų ūkinės veiklos analizės ypatybėms. Dažniausiai buvo nagrinėjama statybos, žemės ūkio, prekybos, materialinio aprūpinimo, transporto įmonių ir organizacijų veiklos analizė. Vakarų šalių autoriai daug dėmesio skyrė tokių ūkio šakų kaip komerciniai bankai, transporto, dujų, aviacijos, paslaugų įmonių finansinių ataskaitų analizei. Jų knygose gana detaliai supažindinama su finansinių ataskaitų sudarymu ir jų struktūra.

3. Tarybinių autorių knygose buvo išsamiai aprašoma planinių rodiklių gavimo analizės metodika. Tarybinės ūkinės veiklos analizė buvo atliekama vertinant praėjusių laikotarpių (mėnesio, ketvirčio, metų) veiklą, o atliekant Vakarų šalių finansinę analizę, nors ji taip pat remiasi retrospektyvinėmis finansinėmis ataskaitomis, labiau atsižvelgiama į ateitį, bandoma numatyti atitinkamus sprendimus.

Panašias išvadas galima padaryti palyginus užsienio šalių ir Lietuvos autorių išleistas knygas 1994–2005 metais. Remdamiesi Vakarų šalių autorių knygomis, lietuvių (taip pat buvusių sovietinių respublikų) autoriai vis daugiau dėmesio pradėjo skirti finansinių santykinių rodiklių skaičiavimui ir aiškinimui, nors knygų pavadinimai yra skirtingi: „Ekonominė analizė“ (Čiumačenko, 2001; Savickaja, 2003; Gronskas, 2005), „Finansų“, „Finansinė analizė“ (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 1999; Mackevičius, Poškaitė, 1998; Rutkauskas, Stankevičius, 2004); „Įmonių ūkinės veiklos analizė“

(Stražev, 2003); „Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė“ (Lazauskas, 2005) ir kt. Lietuvių ir posovietinių šalių autorių knygose jau mažiau dėmesio skiriama planinių rodiklių analizei. Tyrimas parodė, kad Vakarų šalyse labai mažai knygų, skirtų tik įmonių veiklos analizei. Dažniausiai rašomos knygos, kuriose finansinė analizė siejama su finansine apskaita ar finansine atskaitomybe (Black, 2004; Schroeder, Clark, Cathey, 2005; Haskins, Ferris, Selling, 1996; Palepu, Healy, Bernard, 2004 ir kt.).

Užsienio šalių ir Lietuvos autorių knygų turinio palyginimas parodė gana didelius skirtumus: skiriasi temų pavadinimai, jų skaičius ir išdėstymo tvarka, temose nagrinėjami klausimai, jų apimtis, aiškimumo nuoseklumas ir kt. Tai sudaro daug nepatogumų įvairiems informacijos vartotojams: finansų analitikams, auditoriams, buhalteriams, ekonomistams, atliekantiems

konkrečių įmonių ar jų grupių veiklos analizę, taip pat dėstytojams ir studentams, nagrinėjantiems tam tikrus įmonės veiklos analizės metodikos klausimus.

Taigi, dėsningai kyla klausimas, kokias temas reikėtų nagrinėti apžvelgiant įmonių veiklos analizės kursą? Atsižvelgiant į tai, kad įmonių veiklos analizę sudaro trys sudedamosios dalys: finansinės veiklos analizė pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos ir investicinės veiklos analizė, būtina numatyti kiekvienos sudedamosios dalies turinį, t. y. svarbiausias temas ir jose nagrinėjamus klausimus. Rekomenduojamas kiekvienos įmonių veiklos analizės sudedamosios dalies turinys pateikiamas 1 lentelėje.

Pateiktas pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos, finansinės veiklos ir investicinės veiklos analizės turinys apima svarbiausias temas, kurių išsamus tyrinė-

1 lentelė. Įmonių veiklos analizės turinys

<i>Pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos analizė</i>	<i>Finansinės veiklos analizė</i>	<i>Investicinės veiklos analizė</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Įmonių aplinkos analizė. 2. Veiklos rizikos rūšių tyrimas. 3. Organizacinio techninio lygio analizė. 4. Rinkodaros veiklos analizė. 5. Ilgalaikio materialiojo turto analizė. 6. Ilgalaikio finansinio turto analizė. 7. Nematerialiojo turto analizė. 8. Trumpalaikio turto analizė. 9. Darbo rodiklių analizė: <ol style="list-style-type: none"> a) darbuotojų; b) darbo našumo; c) darbo užmokesčio; d) darbo laiko. 10. Išlaidų analizė. 11. Išlaidų – apimties – pelno analizė. 12. Bankroto tikimybės analizė. 13. Veiklos aktyvumo ir perspektyvų analizė. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Finansinių ataskaitų rodiklių teisingumo įvertinimas. 2. Trumpalaikio mokumo analizė. 3. Ilgalaikio mokumo analizė. 4. Apyvartinio kapitalo analizė. 5. Finansinio svėro analizė. 6. Pelno analizė. 7. Pardavimo pelningumo analizė. 8. Turto pelningumo analizė. 9. Kapitalo pelningumo analizė. 10. Veiklos efektyvumo rodiklių analizė. 11. Kapitalo rinkos analizė. 12. Pinigų srautų analizė. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Investicijų rūšių nustatymas ir įvertinimas. 2. Dabartinės ir būsimos pinigų vertės analizė. 3. Pinigų srautų periodinės vertės skaičiavimas ir analizė. 4. Vertybinių popierių rizikos įvertinimo analizė. 5. Akcijų ir obligacijų įvertinimas ir analizė. 6. Investicinių projektų įvertinimo paprastieji būdai ir jų naudojimo analizė. 7. Investicinių projektų įvertinimo diskontavimo būdai ir jų naudojimo analizė. 8. Investicinės veiklos efektyvumo analizė.

jimas padėtų objektyviai įvertinti įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus, pinigų srautus, nustatyti, kurių įmonės veiklos sričių ir į jas įeinančių klausimų analizei skirti daugiau ar mažiau dėmesio. Mažiausiai tyrinėtas investicinės veiklos analizės turinys. Lietuvių ir užsienio autoriai pagrindinį dėmesį skiria investicijų valdymui, paliesdami tik kai kuriuos investicinės veiklos analizės klausimus (Elton, Gruber, Brown, Goetzmann, 2003; Reilly, Brown, 2006; Kancerevyčius, 2006; Rutkauskas, Stankevičius, 2006; Norvaišienė, 2005 ir kt.). Ypač svarbu analizuoti investicinių projektų efektyvumą.

Įmonių veiklos analizės teikiama informacija svarbi ne tik pačiai įmonei, bet ir su ja susijusiems subjektams: investuotojams, akcininkams, pirkėjams, tiekėjams, finansų institucijoms ir kitiems verslo dalyviams. Todėl labai svarbu, kad kiekviena įmonė susikurtų savo veiklos analizės metodiką. Savo ruožtu įmonių veiklos analizei, kaip ekonominiam mokslui ir disciplinai, daugiau dėmesio turėtų skirti mokslininkai ir universitetų bei kolegijų analitinių disciplinų dėstytojai. Įmonių veiklos analizės teorijoje yra dar daug neišaiškų klausimų, į kuriuos norint atsakyti būtini tolesni moksliniai tyrimai.

LITERATŪRA

1. BARYCH, L. Financial Statement Analysis. New Approach. Prentice Hall, Inc. Englewood cliffs, 1974.
2. BERNSTEIN, L. A. Financial Statement Analysis. Theory, Application and Interpretation. New York: IRWIN, 1993.
3. BLACK, C. Applied Financial Accounting and reporting. London: Oxford University Press, 2004.
4. BRIGMAN, E. F., DAVES, P. R. Intermediate Financial Management. USA, Thomson, South-Western, 2004. p. 230.

Išvados

Suformuluotas naujas įmonių veiklos analizės apibrėžimas: įmonių veiklos analizė – tai įvairios ekonominės informacijos apie įmonės veiklą rinkimas, visapusiš ir objektyvus jos tyrimas ir vertinimas siekiant padėti įmonės vadovybei pasiekti numatytus tikslus.

Įmonių veiklos analizė – tai renkama, tiriama ir vertinama informacija apie visas pagrindinėje (gamybinėje, komercinėje), finansinėje ir investicinėje veikloje vykstančias ūkines operacijas. Atsižvelgiant į tai, pasiūlyta nauja įmonių veiklos analizės formulė: įmonių veiklos analizė = pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos analizė + finansinės veiklos analizė + investicinės veiklos analizė.

Remiantis atlikto užsienio ir lietuvių autorių įmonių veiklos analizės knygų nuo 1974 m. iki 2007 metų tyrimo duomenimis, pateiktas pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos, finansinės veiklos ir investicinės veiklos analizės turinys, apimantis svarbiausias temas, kurių išsamus nagrinėjimas padėtų objektyviai įvertinti įmonių finansinę būklę, veiklos rezultatus, pinigų srautus, prognozuoti veiklos perspektyvas.

5. BUŠKEVIČIŪTĖ, E., MAČERINSKIENĖ, I. Finansų analizė. Kaunas: Technologija, 1999.
6. ELTON, E. I., GRUBER, M. J. BROWN, S. J. GOETZMANN, W. N. Modern portfolio theory and Investment Analysis. John Wiley & Sons, Inc., 2003.
7. FORSTER, G. Financial Statement Analysis. Prentice – Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey, 1978.
8. GIBSON, Ch. H. Financial Statement Analysis. Using Financial Accounting Information. Fifth

Edition. Cincinnati Ohio: South-Western Publishing Co., 1992.

9. GRONSKAS, V. Ekonominė analizė. Kaunas: Technologija, 2005.

10. HASKINS, M. E., FERRIS, K. R., SEL-LING, T. I. International Financial Reporting and Analysis. A Contextual Emphasis. Irvin, Chicago, etc., 1996.

11. KANCEREVYČIUS, G. Finansai ir investicijos. II-as atnaujintas leidimas. Kaunas: Smaltijos leidykla, 2006.

12. KLIMAVIČIENĖ, I., ŠLEKIENĖ, D. Įmonės veiklos finansinis įvertinimas. Kaunas: Technologija, 2000, p. 10.

13. LAZAUSKAS, J. Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė. Vilnius: Technika, 2005.

14. MACKEVIČIUS, J., POŠKAITĖ, D. Finansinė analizė. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1998.

15. NORVAIŠIENĖ, R. Įmonės investicijų valdymas. Kaunas: Technologija, 2005.

16. PALEPU, K. G., HEALY, P. M., BERNARD, V. L. Business Analysis and Valuation. Using Financial Statements, Thomson, South – Western, 2004.

17. REILLY, F. K., BROWN, K. C. Investment Analysis and Portfolio Management. 8th Edition. Thomson, South – Western, 2006.

18. RUTKAUSKAS, A. V., STANKEVIČIUS, P. Investicinių sprendimų valdymas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006.

19. RUTKAUSKAS, V., STANKEVIČIUS, P. Finansų analizė, valdymas ir prognozavimas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2004.

20. SCHROEDER, R. G., CLARK, M. W., CATHEY, J. M. Financial Accounting theory and analysis. Eight Edition.. John Wiley & Sons, Inc., 2005.

21. STICKNEY, C. P. Financial Statement Analysis. A strategic Perspective. Second Edition. The Dryden Press, 1993.

22. Tarptautiniai apskaitos standartai 2002. (Vertimas iš anglų kalbos) Vilnius: Lietuvos Respublikos apskaitos institutas, 2002, p. 7.

23. Verslo apskaitos standartai. Vilnius: Mūsų Saulužė, 2004, p. 55–56.

24. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности. Под общей редакцией проф. В. И. Стражева. Минск: Вышэйшая школа, 2003.

25. Анализ хозяйственной деятельности // Под редакцией проф. В. А. Белобородовой. Москва: Финансы и статистика, 1985.

26. БАКАНОВ, М. И., КАШАЕВ, А. Н., ШЕРЕМЕТ, А. Д. Экономический анализ. Теория, история, современное состояние, перспективы. Москва: Финансы, 1976.

27. БАКАНОВ, М. И., ШЕРЕМЕТ, А. Д. Теория экономического анализа. Москва: Финансы и статистика, 1993, 1997.

28. БОЛЮХ, М. А., БУРЧЕВСКИЙ, В. З., ГОРБАТОК, М. Г. Экономический анализ. Навч. посібник за ред. акад. НАНУ Н. Г. Чумаченка. Киев: КНЭУ, 2001, с. 47.

29. ДЕМБИНСКИЙ, А. В. Вопросы теории экономического анализа. Москва: Финансы, 1973.

30. ЕРМОЛОВИЧ, Л. Л. Анализ финансово – хозяйственной деятельности предприятия. Минск: БТЭУ, 1997.

31. КОВАЛЕВ, В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры. Москва: Финансы и статистика, 2002, с. 258.

32. КРАВЧЕНКО, Л. И. Анализ хозяйственной деятельности в торговле. Москва: Новое знание, 2003, с. 3.

33. ПАВЛЕНКО, А. Ф., ЧУМАЧЕНКО, Н. Г. Трансформация курса „Экономический анализ деятельности предприятия“. Научный доклад. Киев: КНЕУ, 2001, с. 8.

34. САВИЦКАЯ, Т. В. Экономический анализ. Москва: ООО „Новое знание“, 2003.

35. Теория анализа хозяйственной деятельности. Под ред. В. В. Осоловского. Минск: Вышэйшая школа, 1975.

36. Экономічний аналіз. За редакцією проф. Н. Т. Чумаченка. Киев: КНЕУ, 2001.

THE ANALYSIS OF COMPANIES' BUSINESS AS A SYSTEM OF COLLECTION, RESEARCH AND EVALUATION OF INFORMATION

Jonas Mackevičius

S u m m a r y

A new definition of the analysis of companies' business was formulated: the analysis of companies' business is a collection, investigation and evaluation

of economic information in order to achieve the goals set by the management of the company.

The analysis of companies' business collects,

investigates and evaluates information about all company's business operations, including its main activities (production, commercial), financing and investment activities. Thus, a new formula was suggested: the analysis of companies' business = the analysis of main activities + the analysis of financial activities + the analysis of investment activities.

Based on the research data of foreign and Lithuanian, the content of the analysis of main, financial and investment activities was presented. This content includes the most important topics the detailed analysis of which would help to evaluate companies' financial condition, business results, cash flows and to forecast their business perspectives.

Įteikta 2008 m. vasario mėn.